

HEEFT DE DEMOCRATIE TOEKOMST? | DEEL II

'Desinformatie grootste gevaar voor de democratie' | WEF

Voor Platform Profielactueel voor het beroepsonderwijs, uitgever van Vaktijdschrift Profiel online, zijn democratisch burgerschap en burgerlijke vrijheden al vele jaren een speerpunt waar het gaat om samenleving en onderwijs, zie onze [THEMA Webpagina](#) 'Democratisch burgerschap | Niemand uitsluiten, niemand achterlaten'. In drie afleveringen gaan we dit voorjaar 2024 in Vaktijdschrift Profiel in op de vraag: Heeft de democratie toekomst? Dit is deel II, over het grote gevaar van desinformatie.

In januari 2024 rangschikte het World Economic Forum (WEF) de verspreiding van desinformatie als een van de grootste bedreigingen voor de mensheid in zijn Global Risks Report. Met meer dan vier miljard mensen die stemmen bij de komende verkiezingen van 2024 (ongeveer de helft van de wereldbevolking), maakt het rapport duidelijk dat het nu tijd is om de wereld voor te bereiden op desinformatie en degenen die het verspreiden. Waar we in de strijd tegen autocratische krachten en het behoud van de democratie op stuiten is juist het grootste goed: de vrijheden. Het lijkt er op dat de grote mate van vrijheid die een democratie biedt evengoed een Zwaard van Damocles kan worden voor diezelfde democratie. Immers, het is die vrijheid die pseudo-dictators benutten om in een democratie hun autocratische boodschap te verspreiden en stemmen te winnen. Die boodschap is doorgaans per definitie gericht op het ondermijnen van de democratie en rechtstaat. De Scientific American van 30 januari 2024 stelt niet voor niets: 'Desinformatie is de echte bedreiging voor de democratie en de volksgezondheid'.

FOTO: CHARLES DELUVIO | UNSPLASH

De auteurs van het artikel in Scientific American, Stephan Lewandowsky, Sander van der Linden en Andy Norman schrijven: 'Desinformatie is de munt van het moderne rijk. Ontkenning van vaccins, ontkenning van het klimaat, ontkenning van verkiezingen en ontkenning van oorlogsmisdaden hebben zich aangesloten bij de grootste ontkenning van de Holocaust in de gelederen van oneerlijkheid die nu regelmatig aan het publiek worden opgedrongen. We kunnen echter wel iets doen aan deze crisis van het informatietijdperk.'

Desinformatie heeft een grote invloed en enorme gevolgen. Het tast maatschappelijke waarden aan, verandert meningen en herdefinieert

feiten, waarheden en overtuigingen. Natuurlijk kunnen visies op gebeurtenissen verschillen en dat doen ze ook, we hebben ieder een eigen kijk op het leven. Maar wanneer aantoonbare feiten worden genegeerd kan dat de basis van een samenleving ondermijnen. Denk aan Trumps Big Lie, of als Poetin beweert dat de oorlog in de Oekraïne slechts een 'beperkte militaire actie' is en dat niet 400.000 Russen zijn gedood of verwond maar slechts 5000.

De termen waarheid en leugen krijgen een andere betekenis en inhoud, temeer wanneer de ondermijners van de democratie zich bepaalde begrippen en terminologie toe eigenen om hun 'gelijk' te onderbouwen. Trump noemt zijn eigen social media platform Truth Social. Een artikel in Foreign Affairs van 7 februari 2024: 'The Coming Flood of Disinformation - How Washington Gave Up on the Fight Against Falsehoods', door Nina Jankowicz. De inleidende alinea is alarmerend. 'Bijna acht jaar nadat Russische agenten probeerden zich te mengen in de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2016, is de Amerikaanse democratie nog minder veilig geworden, de informatieomgeving van het land meer vervuild en de vrijheid van meningsuiting van Amerikaanse burgers meer in gevaar. Desinformatie - de opzettelijke verspreiding van valse of misleidende informatie - was nooit het exclusieve domein van buitenlandse actoren, maar het gebruik ervan door binnenlandse politici en oplichters is de afgelopen jaren enorm toegenomen. En toch is het land niet in staat geweest om het te beheersen omdat het onderwerp zelf een partijdige, gepolitiseerde kwestie is geworden. () Het resultaat is een informatie-ecosysteem dat rijper is voor manipulatie dan ooit.'

ALTERNATIEVE WERKELIJKHEID

Dat de Amerikaanse economie het goed doet, komt niet door de goede politiek van de regering Biden maar omdat hij, Trump, zich opnieuw verkiesbaar stelt, zegt hij. Niet Biden maar hij heeft de verkiezingen van 2020 gewonnen, zegt Trump. Zijn cultbeweging volgt hem hierin inclusief politici van wat voorheen een respectabele Republikeinse partij was. Dat er sprake was van verkiezingsfraude in november 2020 wordt dagelijks herhaald, er werden circa 60 rechtszaken over gevoerd die de Trumpbeweging allen verloor omdat ze geen enkel bewijs voor fraude kon aanleveren.

HET INFORMATIE-ECOSYSTEEM IS RIJPER VOOR MANIPULATIE DAN OOI

Maar in het huidige discours gaat het niet om feiten en bewijs, het gaat om 'performance', populisme, misbruik van vrije meningsuiting op de meest grove wijze teneinde het publieke debat te beheersen. De Amerikaanse zender Fox News verloor een grote rechtszaak die stemmachine-fabrikant Dominion had aangespannen wegens smaad omdat Fox-nieuwslezers keer op keer Trumps Big Lie hadden verkondigd en daarbij Dominion in een kwaad daglicht hadden gesteld. Deze smaadcampagne kost Fox News nu bijna 800 miljoen dollar. Desondanks blijft Fox Trump als kandidaat steunen, ze zijn hem en zijn cult gevolgd naar 'Earth 2', de alternatieve werkelijkheid waar de werkelijkheid zoals wij die kennen niet bestaat.

»

DESINFORMATIE & AUTOCRATIE

Opvallend is dat het niet meer gaat om rechtsconservatief versus democraten maar om Trump versus de rest. Wie tegen Trump is, ongeacht rechts of links, behoort tot het vijandelijke kamp. Kritische politici die zich nog

DE EUROPESE COMMISSIE: 'DES- INFORMATIE SCHAADT ONZE SAMENLEVING'

altijd Republikein wanen en kritisch zijn over Trump worden 'geëxcommuniceerd'. Op social media worden ze door Trumpfans genadeloos opgejaagd. De trend is niet zonder gevaar zoals de vele bedreigingen aan het adres van anti-Trumpers en

de verhoogde beveiliging voor tal van publieke personen laten zien.

Trump liegt aantoonbaar in nage-noeg elke zin, is door een jury veroordeeld wegens seksueel overschrijdend gedrag en verkrachting en staat terecht in tal van andere rechtszaken, onder meer wegens inbreuk in het verkiezingsproces, fraude en diefstal van overheidsdocumenten. Hij adoo-reert dictators in Rusland en Noord-Korea en heeft een plan voor een dictatoriale machtsgreep klaarliggen voor als hij eind 2024 opnieuw tot president verkozen mocht worden. Het is allemaal geen probleem voor miljoenen Amerikanen.

Wat opvalt in de hele desinformatie campagne van Trump is dat hij zich opstelt als slachtoffer en dit projecteert op de burgers. Met hem zijn zij slachtoffer van de 'deep state', de democraten en de elite. Extreem rechtse media en groeperingen zwelgen in complottheorieën. Het zijn volgens hen democraten die de grenzen openstellen voor een invasie van immigranten die 'het bloed van de natie zullen besmeuren', taal die direct uit het Duitsland van Hitler komt. Het is onverholen nationalisme, vermengd met een extreem christelijk geloof en de van generatie op generatie doorgegeven rouw en haat wegens the Lost Cause, de verloren opstand van de Zuidelijke staten tijdens de Burgeroorlog van 1861-1864. Dit is de Trumpcult die niet langer voor enige reden vatbaar is. En bedenkt, het gaat hier om tientallen miljoenen Amerikanen die inmiddels hardop uitspreken of t-shirts dragen met het opschrift dat ze Ruslands Poetin kiezen boven Joe Biden, de huidige Democratische president.

DE MACHT VAN DESINFORMATIE

De ultieme machtsfactor is de wijd verspreide desinformatie.

Alles is geoorloofd. En alle democratieën hebben er mee te maken. Desinformatie is overigens niet nieuw, het is zo oud als de weg naar Rome en altijd een favoriet middel geweest voor propaganda om de boodschap van oppositiepartijen te ondermijnen. Maar in onze tijd van elektronische ontwikkeling en Kunstmatige Intelligentie bevinden we ons in een heel nieuwe dimensie waarin we ook visueel de wereld naar onze voorstelling kunnen ontwerpen. Enkele recente berichten:

- Er is een groeiende dreiging van AI in verkiezing gerelateerde desinformatiecampagnes. In de Amerikaanse staat New Hampshire werd fraude vastgesteld met een door AI gegenereerde robocall met de stem van president Biden die er bij de kiezers op aandringt de Democratische voorverkiezingen over te slaan. Het was niet de echte stem van de Amerikaanse president. Dergelijke deepfakes zijn eenvoudig te maken en opsporing van de verantwoordelijken is moeilijk. (MSNBC 26 januari jl);
- Digitale experts van de Duitse overheid hebben een grote Russische leugencampagne op social mediaplatform X blootgelegd. Het betreft een spervuur van desinformatie. In de federale regering is er een groeiende bezorgdheid over inmenging in de verkiezingen. (Marcel Rosenbach en Christoph Schult, 26 januari jl. DER SPIEGEL);
- Frankrijk heeft Rusland er van beschuldigd een grote desinformatiecampagne te hebben gelanceerd. Voor de campagne werden nepwebsites aangemaakt die leken op die van media en regeringen, evenals nepaccounts op sociale media. Hierop werden vervolgens valse anti-Oekraïne berichten verspreid. (HNL juni 2023);

FOTO: HUMA H YARDIM / UNSPLASH

Donald J. Trump
@realDonaldTrump · 6h

The sudden death of Alexei Navalny has made me more and more aware of what is happening in our Country. It is a slow, steady progression, with CROOKED, Radical Left Politicians, Prosecutors, and Judges leading us down a path to destruction. Open Borders, Rigged Elections, and Grossly Unfair Courtroom Decisions are DESTROYING AMERICA. WE ARE A NATION IN DECLINE, A FAILING NATION! MAGA2024

Een tweet waarin Donald Trump zichzelf vergelijkt met de in Rusland gestorven oppositieleider Navalny

- De EU wil zich beter wapenen tegen buitenlandse inmenging en desinformatie. Kwaadwillige en autoritaire regimes als Rusland en China manipuleren informatie om democratie in EU te verstoren; Europese burgers en regeringen

VIA DESINFORMATIE VERGROTEN AUTO- CRATEN HUN MACHT

zijn zich helemaal niet bewust van dreiging buitenlandse actoren; parlement roept op tot sancties voor buitenlandse inmenging en desinformatiecampagnes; intrekking van licenties moet worden overwogen als strategie tegen verspreiding buitenlandse staatspropaganda. ([www.europarl.europa.eu](https://www.europarl.europa.eu/press-room/en/answer-deputee/question-09032022) 09-03-2022)

EUROPESE UNIE & DESINFORMATIE

De Europese Unie en haar lidstaten versterken hun optreden om pogingen tegen te gaan van actoren die desinformatie verspreiden om onze samenlevingen en democratieën te destabiliseren, een crisis proberen uit te buiten en het leven van burgers in gevaar brengen.

De Europese Commissie:

‘Desinformatie schaadt onze samenleving door het vertrouwen in instellingen en media uit te hollen, verkiezingen in gevaar te brengen en het vermogen van burgers om weloverwogen beslissingen te nemen te belemmeren die de vrijheid van meningsuiting aantasten.’

- 83% van de mensen denkt dat desinformatie de democratie bedreigt
- 63% van de jongere Europeanen komt meer dan eens per week nepnieuws tegen
- 51% van de Europeanen denkt online te zijn blootgesteld aan desinformatie

Tijdens de COVID-19-crisis brachten valse informatie over vaccins, misleidende informatie over gezondheidszorg, gevaarlijke hoaxes met valse beweringen en complottheorieën de volksgezondheid in gevaar. Meer recentelijk is de militaire agressie van Rusland tegen Oekraïne vergezeld gegaan van agressieve pro-Kremlin-desinformatie en oorlogspropaganda.

In 2018 werd voor het eerst een praktijkcode opgesteld voor online-platforms, brancheverenigingen en belangrijke spelers in de reclame-sector. Het verbond hen ertoe desinformatie te beteugelen en hun onlinebeleid te verbeteren. Het is een innovatief instrument gebleken om te zorgen voor meer transparantie en verantwoordingsplicht van online-platforms en om een gestructureerd kader te bieden voor het monitoren

en verbeteren van het beleid van de platforms inzake desinformatie.

In 2022 werd de praktijkcode aangescherpt:

- Krachtigere maatregelen om desinformatie te demonetiseren
- Vergroting van de transparantie van politieke en thematische reclame
- Zorgen voor een uitgebreide dekking van huidig en opkomend manipulatief gedrag
- Verbreding en versterking van instrumenten die gebruikers in staat stellen om bijvoorbeeld valse of misleidende inhoud op te sporen en te markeren
- Factchecking meer aandacht besteden aan factchecking in alle EU-landen en -talen
- Onderzoekers meer toegang geven tot gegevens
- Totstandbrenging van een robuust monitoring- en rapportagekader, met kwalitatieve en kwantitatieve informatie op het niveau van de EU en de lidstaten
- Oprichting van een Transparantie-centrum
- Oprichting van een permanente taskforce om de code te ontwikkelen en aan te passen. ■

REDACTIE PLATFORM PROFIELACTUEEL

Bronnen

- > [Europese Commissie](https://ec.europa.eu/commission/press-room/detail/2022-08-17/fake-news-information-social-media)
- > www.weforum.org/agenda/2022/08/fake-news-information-social-media/ Aug 17, 2022
- > [Fake news and COVID-19: Gen Z and Millennials reactions worldwide 2021 | Statista](https://www.statista.com/statistics/1105447/fake-news-and-covid-19-gen-z-and-millennials-reactions-worldwide-2021/)
- > www.scientificamerican.com/article/disinformation-is-the-real-threat-to-democracy-and-public-health/
- > www.foreignaffairs.com/united-states/coming-flood-disinformation